

MASCA ROMANĂ DE BRONZ DE LA CINCȘOR (JUDEȚUL BRAȘOV)

de GHEORGHE DRAGOTĂ

Piesa pe care o avem în studiu aici a fost descoperită întâmplător în apropierea castrului roman de la Cincșor (com. Voila, jud. Brașov); este o mască feminină romană din bronz (fig. 1) și, împreună cu alte descoperiri romane din apropiere, a fost expusă în Muzeul Țării Făgărașului (inv. nr. 879). Masca a fost descoperită în august 1986, de către muncitorul Gheorghe Nica, în timpul lucrărilor de amenajare hidroenergetică a Oltului în zona Voila — Cincșor. După cum ne-a relatat descoperitorul, masca a fost găsită la cca 50 m de malul drept al Oltului — pe un platou, la o adâncime de peste 3 m, într-un strat de pietriș aluvionar, la o distanță de 4 km de castrul roman și 2 km de localitatea Cincșor. Tot cu prilejul aceluiași lucrări hidroenergetice, în preajma locului de descoperire a măștii și a castrului roman, au mai fost scoase la lumină și alte piese arheologice — în special obiecte de ceramică — precum o oală întregă, un urciur (din care lipsește gitul), o toartă, o buză și un picior de amforă, toate de epocă romană.

Descoperirea acestor obiecte ceramice, precum și depistarea, pe terasa din apropierea locului de descoperire a măștii, a două locuințe — neinvestigate încă arheologic — ne îndreptățesc să lansăm ipoteza că masca romană din bronz a fost găsită în apropierea așezării civile sau chiar în așezarea civilă, situată undeva la vest de castru și dezvoltată probabil pe terasele limitrofe castrului.

Castrul roman de la Cincșor, care este unul din cele trei castru romane¹ de pe linia Oltului făgărașean cunoscute pînă acum, nu a fost cercetat în trecut prin săpături sistematice, literatura de specialitate apărută atunci bazîndu-se doar pe descoperiri întâmplătoare. Avîndu-se în vedere însemnătatea științifică a acestui obiectiv istoric și materialul arheologic — deși descoperit întâmplător —, destul de bogat, s-au întreprins sondaje arheologice în zonă și apoi s-a trecut la efectuarea unor săpături arheologice sistematice.

Cercetările arheologice de aici au scos la iveală un interesant material arheologic, constituit din numeroase cărămizi, olane, fragmente de țigle, ceramică romană provincială, obiecte din metal etc. În urma descoperirii unor tegule și țigle ștamplate, castrul de la Cincșor a fost identificat ca loc de staționare a cohorții II Flavia Bessorum, unitate militară auxi-

¹ Castrul roman de la Hoghiz este situat în stînga Oltului, în timp ce castru de la Cincșor și Feldioara au fost construite pe partea dreaptă a Oltului, față în față cu fortificațiile dacice de la Breaza și Arpașul de Sus.

Fig. 1. Masca romană din bronz de la Cincșor.

liară staționară inițial în Moesia Inferior, stabilită la Cincșor după războaiele de cucerire a Daciei și care va rămâne aici pînă la retragerea trupelor romane din sud-estul Transilvaniei ².

Descoperirea la Cincșor a unei măști feminine romane este de mare însemnătate, fiindcă piesele de acest fel sînt rare în spațiul carpato-danubiano-pontic și totodată pentru înaltul nivel de creație artistică pe care piesa în cauză îl demonstrează. Pe baza unor analogii cu alte măști asemănătoare descoperite la Visegrád (Pannonia Superior), Krivna și Kalenik ³ (Moesia Inferior) și în special cu masca feminină de la Romula ⁴ (jud. Olt), cu cea masculină de la Hirșova ⁵ (jud. Constanța), precum și cu viziera-mască a unuia din coifurile de cavalerie romană descoperite la Ostrov ⁶ (jud. Constanța), am inclus masca de la Cincșor în categoria coifurilor romane de paradă de tipul VI ⁷. Mai precis, piesa pe care o avem în discuție este o mască feminină de paradă, din bronz, printre puținele existente în țară; avem în vedere că masca feminină din bronz descoperită la Romula (tot de epocă romană) se află în prezent la Muzeul de Istoria Artelor din Viena ⁸. La acestea, mai adăugăm precizarea că masca de la Cincșor este o parte componentă a unui coif de paradă de cavalerist roman, căruia îi lipsește însă calota care se asamblează de mască. De fapt, coifuri de paradă sau măști de coif de paradă asemănătoare se întîlesc în multe părți ale lumii romane, în Occident ca și în Orient. Cu toate acestea, figurarea pe arme — în cazul nostru pe masca de coif — a unui cap feminin rămîne pînă acum rară, întîlnindu-se în spațiul dacic doar pe coiful de la Romula, pe cel de la Gilău (nepublicat) și pe viziera-mască de la Ostrov ⁹.

S-a crezut o vreme că aceste măști erau funerare, ipoteză ce se explica prin stratul subțire al metalului din care erau realizate ¹⁰, dar cîrind această teorie a fost abandonată deoarece, în urma unei analize mai atente a lor, s-a ajuns la concluzia că nu au fost confecționate cu atîta măiestrie pentru a servi ca măști funerare. În cele din urmă, majoritatea cercetătorilor care au studiat această problemă consideră că aceste măști, părți componente ale coifurilor de ceremonie sau de paradă, destinate cavaleriei — în primul rînd unităților auxiliare sau formațiunilor călări — puteau fi utilizate în unele întreceri hipice, caracterul masculin sau feminin al măștilor de coif deosebind echipele hipice aflate în întrecere ¹¹. La această părere ne raliem și noi bazîndu-ne și pe constatările făcute în urma cercetării atente a măștii de la Cincșor, care prezintă urme vizibile de lovituri și care ne îndreptățesc să credem că a putut fi folosită nu numai în întreceri hipice, dar și în cadrul unor exerciții militare (fiind incomodă pentru

² I. I. Pop, *Cunida*, 13, 1983, 2, p. 44—45.

³ J. Garbsch, *Römische Paraderüstungen*, München, 1979, p. 70, O₄₂, O₄₃, și O₄₅, pl. 24.

⁴ Cr. M. Vlădescu, *SCIVA*, 32, 1981, 2, p. 195—201.

⁵ *Dicționar enciclopedic de artă veche a României*, București, 1980, p. 187—188 (vezi și figura)

⁶ A. Rădulescu, *Dacia, N.S.*, 7, 1963, p. 543, fig. 7.

⁷ M. Köhlert, în *Römische Paraderüstungen*, p. 24.

⁸ R. Florescu, I. Miclea, *Tezaurul transilvănean la Kunsthistorisches Museum din Viena*, București, 1979, p. 32—33.

⁹ V. n. 4 și 6.

¹⁰ P. Coussin, *Les armes romaines*, Paris, 1926 (cu bibliografia și discuțiile respective), p. 410.

¹¹ H. Russel Robinson, *The armour of Imperial Rome*, Londra, 1975, p. 108—124, cf. C. M. Vlădescu, *op. cit.*, p. 196, care este de părere că măștile puteau servi și drept coifuri de luptă, în împrejurări deosebite.

a fi purtată timp mai îndelungat). Deci masca aparține, din punct de vedere tipologic, unui coif de cavalerist roman, de ceremonie, folosit în manifestații hipice pe echipe sau în exerciții militare.

Masca de la Cinceșor, înfățișând un cap de femeie, a fost confecționată din bronz, prin turnare și apoi cizelare, avind înălțimea de 24,5 cm, lățimea maximă de 17 cm, adâncimea reliefului de 14,5 cm, iar grosimea metalului variază între 1 și 3 mm. Pentru a putea fi purtată, ochii, nările și buzele sînt crăpate, iar pe ambele părți ale obrazului se află cite două perforații datorate niturilor de fixare a măștii de calotă — celălalt element al coifului (nedescoperit). Masca mai prezintă la creștet unele perforații, provocate de cupa escavatorului în timpul scoaterii ei la lumină și tot aici se pot vedea găurile cuiului de balama, pentru prinderea măștii de calotă și în acest loc. Ovalul feței este alungit și bine conturat, fruntea proporționată, nasul subțire (puțin acvilin), gura mică și bărbia cu gropiță. La această mască feminină elementul de podoabă îl constituie o rețea de perle care strînge coafura, de la creștet către frunte și de aici pe părți. Părul este pieptănat în șuvițe ondulate, care acoperă și urechile și era prins în coc la ceafă.

Deci, cofura poate fi romană, sau, dacă nu, la modă în provinciile orientale ale Imperiului roman.

În realizarea artistică a măștii, meșterul-artist a fost influențat pregnant de procedeele stilistice fundamentale din pictura sau sculptura romană, această mască de la Cinceșor reprezentînd o amazoană ale cărei trăsături scot în evidență tăria de caracter, hotărîrea, dîrzenia personajului reprezentat. Linia generală de asimetrie a măștii se poate datora mai curînd modului de păstrare în pămînt sau de scoatere la lumină prin excavație.

Cert este că această mască de la Cinceșor este parte componentă a unui coif de cavalerie, cu destinația și caracteristicile amintite mai sus și se asamblează de o calotă, pentru a cărei reconstituire nu dispunem de suficiente date¹².

Referitor la atelierul de realizare a măștii nu putem face decît presupuneri, deoarece pe suprafața măștii nu am identificat nici un fel de inscripție sau alte semne care să ne indice proveniența sau pe purtătorul ei. Nu ar fi exclus ca masca să provină din import; dar ținînd seama că masca a fost descoperită în preajma unui castru unde era cantonată o unitate militară și că de obicei în castrele romane existau și ateliere de turnare, în special a bronzului, înclinăm să credem că masca a fost făurită în provincia romană Dacia, poate chiar în castrul de la Cinceșor, probabil produs al unui meșter autohton sau colonist roman.

Desigur, posesorul măștii nu putea fi altul decît unul din cavaleriștii cohorței II Flavia Bessorum, fie el comandant sau soldat.

Pe baza analogiilor cu alte măști asemănătoare, unele amintite în cuprinsul studiului, precum și a inventarului arheologic descoperit la Cinceșor, masca poate fi datată în sec. II—III e.n.

¹² C. M. Vlădescu, *op. cit.*, p. 200, o încercare de reconstituire pentru masca de la Romulă.

THE ROMAN BRONZE MASK OF CINCȘOR (THE COUNTRY OF BRAȘOV)

(SUMMARY)

The museum piece under discussion has recently been discovered by chance near the Roman camp at Cincșor, on the bank of the Olt river (Voila, Brașov county).

It is a Roman feminine mask made of bronze. By analogy with other masks, especially with the feminine mask of Romula, we include the mask discovered at Cincșor in the category of the Roman cavalry arms. It belonged to a Roman soldier's parade helmet.

This mask represents a woman's head, probably an Amazon, and is made by moulding and polishing bronze. One could wear the mask because it has narrow openings for the eyes, nostrils and lips. A pearl necklace adorns the head and the curls cover the ears.

Taking into account the other similar masks as well as the archaeological vestiges found out at Cincșor we may date the mask from the 2nd—3rd centuries A.D.

EXPLANATION OF THE FIGURE

Fig. 1. The Roman bronze mask of Cincșor.